

7.

2.4 Birden Fazla Arkhe Olduğunu Savunan Filozoflar

Aslında Antikçağ felsefesini ıralayan özellikler olarak şimdiye kadar ele aldığımız *arkhe* ve değişme problemleriyle Atomcu filozoflar dediğimiz Empedokles, Anaxagoras ve Demokritos da ilgilenmiştir. Bu filozoflar herşeyin kendisinden meydana geldiği bir ana maddeyi tasarlamışlar, ancak tek bir *arkhe* değil, birden fazla *arkheden* bahsetmişlerdir.

Empedokles'te tüm varolanların kendisinden meydana geldiği anamaddede, *rizomato panton* (hava, su, ateş, toprak) Anaxagoras'ta sonsuz sayıda *spermata* (sperma maddesi) ve Demokritos'ta sonsuz sayıda *atomondur* (atomlar). Bu filozofların Doğa Filozofları'ndan *arkhe* problemi konusundaki farkları, *arkhedeki* değişimlerin ve varlıkların meydana gelmesinin *arkhe* nedeniyle olmaması, başka bir hareket ettirici (ilke) nedeniyle olmasıdır. *Arkheden* başka bir ilkedden oluşun ve varlıktaki değişimlerin meydana gelmesini, Empedokles "sevgi ve nefret"le, Anaxagoras spermaların dağılıp birleşmesiyle, Demokritos da "uzay ve rastlantı"yla açıklamıştır.

Thales'ten Demokritos'a kadarki felsefe, iki sorun üzerinde durmuştur diyebiliriz: bunlar *arkhe* ve oluş-değişme sorunlarıdır. Bu sorunların üzerine düşünme iki bakımdan önemlidir. İlk olarak, *arkhe* daha belirli hale gelmiştir ve bu soruna ilişkin açıklamalarla kapsamlı doğa tasarımlarına ulaşılmıştır. İkinci olarak tek bir *arkheden* değişen şeylerin çokluğunun nasıl meydana geldiği açıklanabilmiştir. Bu iki sorun bu dönemin ıralayıcıları olarak karşımızda durmaktadır. Buraya kadar anlatılanlar gözönüne alındığında, doğa filozofları *arkhenin* ne olduğunu sorup buna yanıt ararken hem *arkhenin* ne olduğunu kavramayı hem de bu kavrayıştan yola çıkarak evrene ait tümel bilgiyi elde etmeyi amaçlamışlardır. Bunu sırf meraktan yapmamışlardır, onlar şeyleri oldukları şey yapan ve onlara davrandıkları gibi davranma eğilimi vereni bulmayı ve tüm bu görünüşlerin ardındaki gerçekliği keşfetmeyi istemişler gibi görünmektedir. Bu bakımdan doğa filozofları hernekadar bilgi problemiyle uğraşmamış gibi görünse de, tüm bu çabanın aslında bilginin asıl ve tümel nesnesini belirlemek için

gösterildiği düşünülebilir. Pitagorasçılar, Anaximandros'un “*arkhenin* neliğinin bilinemeyeceği” görüşünü dikkate alarak şeyleri oldukları şey yapan nedenin, maddede aranmasının yersiz olduğunu düşünmüş, şeylerin neliğine ulaşmanın konusu olarak maddeyi değil, biçimi dikkate almıştır diyebiliriz. “Pitagorasçılar şeylerin tek tek ve hep birden oldukları şey olmalarını sağlayan doğasının geometrik yapı ya da biçimde aranması gerektiğini düşünüyorlardı”. Pitagorasçılar, Doğa Filozofları'ndan farklı olarak maddeden değil, biçimden yola çıkarak şeylerin neliğinin bilgisine ulaşabileceğimizi öne sürmüşlerdir. Özetlersek, Doğa Filozofları ve Pitagorasçılar asıl olarak varlık problemiyle ilgilenmişlerdir. Varlığın neliğine ilişkin *arkhe* ve oluş-değişme problemlerini ele alırlarken aslında örtük olarak bilgi problemine ilişkin kimi sorunlara da değinmişlerdir. Çünkü varlık problemine ilişkin araştırma, varolanların neliğinin bilgisine ulaşma çabasını da içerir.